

4.12.1964

יצירתו של אלכסנדר אוריה בוסקוביץ ז"ל

עם מותו של אלכסנדר אוריה בוסקוביץ שיכלה המוסיקה הישראלית את אחד מהשופרים מניחי יסודותיה. עשרים ושש מתוך המשים ושבע שנות חייו פעל ויצר בוסקוביץ בארץ, בשנים של תמורות מדיניות וחברתיות, של אבדן עצם ותקומה, של אכזבות קטנות וגדולות — ושל השגים פלאיים. והוא, היוצר, רק אחת תדירי אותו ותשמש גר ליצירה: הדבקות בקורות זמנו וסביבתו: הרצון למצוא לקורות אלה את הביטוי הצלילי הנאות.

הנשמת ההווה הישראלית במוסיקה — בכך זכותו הגדולה של אלכסנדר אוריה בוסקוביץ. כאשר עלה בוסקוביץ לארץ בי שנת 1938 היה בן למעלה משלושים, והוא גיל שבו אין מתערים במהירות רבה בהווה חדש. אולם אצל בוסקוביץ התבטאה ההתנגשות בין המציאות החדשה לבין המציאות של תמול-ששום בצורת מטמורפוזות נפשיות ורוחניות. ויש להוסיף: מטמורפוזות מזורזות למדי, אשר הן בילה לחושה ברורה של כל הארץ מייני בסביבה החדשה, הפיסית והרוחנית כאחד, ומה שקובע במיוחד: לאהבת אותו אופייני ולהרגשתו אחדות אתו.

בוסקוביץ גילה את עצמו — וזאת במלוא מובן המושג: המציאות החדשה היתה "חדשה" כלפי חוץ בלבד; ולמעשה מעולם לא היתה אחרת בי נמצא. וחדות תחושת המציאות החדשה הישנה היא שהולידה, היא שמוכרחה היתה להוליד צליל שונה ביצירה, צליל המתחקה על עקבות האופף אותנו כאן.

אלכסנדר אוריה בוסקוביץ נולד בשנת 1907 בקולוניאט שבהונגריה. קומפוזיציה ועסכת למד בווינה ול-אחר מכן בפריז — אצל פול דיקא. נאדיה בולאנז' וקורט.

בוסקוביץ ניצח כעשר שנים באופרה הממלכתית בעיר מולדתו, כן ניצח על תזמורת סימפונית יהודית, אותה יסד, היה פסנתרן ומלווה בי חסד. כל אלה — נוסף לעבודתו כיוצר. בין היצירות אותן כתב בוסקוביץ עוד בהיותו בחוץ-לארץ היתה סוויטה לתזמורת, אשר קרא לה מאוחר יד תר, "שורשי-החלב" — המושתתת על נעימות יהדות מזרח אירופה. היצירה נתקבלה לביצוע ע"י ישי דר ברובן, לנגינת הבכורה בארץ הוזמן בוסקוביץ ע"י התזמורת הפילהר-

מונית בשנת 1938, ומאז נשאר כאן. מגמת העיבוד התזמורתי בסוויטה זו היתה להבליט את האופייני בני עימות, לשמש כעין רמקול לקורות, כפי שהן מסופרות בצליליהן, על הרצינות ועל העליצות שבהן, כאילו הרגיש בוסקוביץ, כי ביצירה זו מהו זה הוא קידה אחרונה להווי ול-תרבות, אשר יד הגורל עמדה להתאכזר להם בצורה כל כך טראגית.

בשנת 1942 ביצעה התזמורת הפילהרמונית ביצוע בכורה את הקונצ'רטו לאבוב של בוסקוביץ. ביצירה זו קבע בוסקוביץ כיוון חדש במרסיקה הישראלית, כיוון שמשך רבים מבין תלמידיו ומבין אלה שלא נמנו עליהם.

השאפה ל"סימפוניה אסיאתית" כביטוי מהותנו הלאומית-רוחנית בי תחום הגיאוגרפי בו אנו חיים, היא ששימשה, מאז ביצוע הקונצ'רטו לאבוב, קרימנה ביצירתו של בוסקוביץ, תוך כדי תהליך מתמיד של הודככות.

בשנת 1943 זכה הקונצ'רטו לכך נור בפרס הוברמן של התזמורת. בשנת 1946 בוצעה הסוויטה ה"סמית" על ידי התזמורת הפילהרמונית, יצירה, שהיא אחת מאבני היסוד ברפרטואר המוסיקה הישרא-

לית. אחרי תקופת "שתיקה" ממושכת, נוצרה בשנת 1960 היצירה הגרנד יווית, "שיר המעלות", אשר זכתה בפרס ראשון של התזמורת ובוצעה על ידה באותה שנה.

זו יצירתו של אדם, המתבטא בי כנות ללא סיג, המוסר דברים ללא צל של העמדת פנים, ואין זה מן הקלות.

"שיר המעלות" מסביר את פשר "שתיקה" הארוכה של מחברת; היתה זו תקופה של "טהור הנפש", היו אלה שנות "קתרוס", בהן מה פש את עצמו היוצר מחדש, ביודעין או בלא יודעין.

יש שהאדם נשבר בעתים כאלה, אינו יכול לעמוד בפני "דרישות" הסביבה, המצפה ממנו לעוד יצירה ועוד יצירה. יש צורך בכוח רב ובאמונה עמוקה על מנת לעמוד בכך, בכדי לא לכרוע תחת עומס הדרישות והציפיה — כוח ואמונה שהיו, כפי שהסובר, מנת חלקו של בוסקוביץ.

ב"שיר המעלות" מפעמים יסודות אקרובים למיסיקה, מיסיקה במון

בנה החיובי ביותר, במובן אותו קר קע "סודי", בו נעוצים שרשי כל הי רעיונות והמעשים הגדולים.

בקנטטה "בת ישראל" שנכתבה אף היא ב-1960, לזכרה של הנריא טה סאלד, והוכתרה בפרס סאלד, מפליאה התחלף בין המלה והצליל, זוהי מוסיקה, שהיא תולדת המלה וליתר דיוק: תולדת ההאמה הצליל למלה, למקצבה, להסעמחה, והטרי לה של ההאמה זו נמצא גם במקצב האינסטרומנטלי של היצירה. רובו נגזר מן המקצב של החלקים המושיים.

בשנת 1962 הפתיע בוסקוביץ את המאזינים בצלילי הקונצ'רטו דה קאמרה שלו, יצירה לכנור ורפ כלל נגינה נוספים. עם כל אופיו השונה

מיצירותיו הקודמות, מהותה הקונצ'רטו דה קאמרה, הממשך התזמורתי, הכרחי בדרכו של בוסקוביץ.

לא נוכל במסגרת זו להרחיב את הדיבור על כלל יצירתו של בוסקוביץ, המשתרע משירים שהיכו שרי שים בעם, דרך יצירות לפסנתר, מרסיקה קאמרית, ועד ליצירות סימפוניות ואופראיות.

נוסף רק, כי ביצירתו של בוסקוביץ משתלב תמיד ההגיון המוסיקלי עם ה"סוד הרגשי-אנושי, שהוא מקור ואב לכל ביטוי אמנותי. יצירותיו של בוסקוביץ שייכות ליצירות החדשות, המוכתרות, שאין צורך ב"שברית גשרים" בניתוח קשרים עם כל שהיה חשוב, כדי "לצעוד" עם הזמן הן מושרשות בזמן ובסביבתן, ודיוקא ייתוד זה הוא המקנה להן את מקומן הנכבד בין יצירות זמננו.

יקצר כאן המקום מלהתעכב על בוסקוביץ המורה האמן, ממייסדי התזמורת הישראלית למוסיקה בתל אביב ומעמודי התווך שלה, אשר הוא ציל עליה קרוחו במשך כל שנות עבודתו בה. נמסור רק, כי בין תלי מידיו הרבים נמנים כאלה, אשר קנו לעצמם שם בארץ ומחוצה לה.

אלכסנדר אוריה בוסקוביץ, האדם אנין הנפש ורגיש החליות, האדם צמא-הידע ומוקירו איננו עוד, צלי ליה הגנונים של יצירתו ישמשו מר קור-תהיה לא-אכזב לנו, לתלמידיו וידידיו, שקשרו את חיתם בגורלה של המוסיקה בישראל.

יהי זכרו ברוך לעד.